

32. Філіпович Л. Етнологія релігії: новий етап становлення / Л. Філіпович // Вісник НАН України. – 2000. – № 7. – С. 36–41.

33. Юрас І. І. Педагогічна концепція Памфіла Даниловича Юркевича / І. І. Юрас ; [наук. ред. Клепко С. Ф.]. – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 63 с.

Анотація

О.А.Самойленко

Христианские гуманистические ценности в отечественной педагогической мысли вт. пол. XIX – нач. XX вв. как историко-педагогическая проблема

В статье представлены результаты анализа историографии проблемы христианских гуманистических ценностей в отечественной педагогической мысли вт. пол. XIX – нач. XX вв. Проанализированы методологические направления формирования научного интереса к указанной проблеме: историко-педагогический, философско-религиоведческий и психолого-педагогический. Установлено, что христианские гуманистические ценности активно исследовались как педагогическое явление.

Ключевые слова: *христианские гуманистические ценности, историография, катехизм, ценности, идеал.*

Summary

О.А.Samoilenko

Christian Humanistic Values in the National Educational Thought (Second pt. 19th – the Beginning of the 20th Century)

This article presents the results of the analysis of the problems of historiography of Christian humanistic values in the national educational thought in the second part of the XIX th – the beginning of the XXth century. Methodological directions of forming the scientific interest to this problem: historical and pedagogical, philosophical and religious, psychological and pedagogical are analysed. It is proved that Christian humanistic values were widely investigated as a pedagogical phenomenon.

Key words: *christian humanistic values, historiography, catechism, values, ideals.*
Дата надходження статті: «8» жовтня 2013 р.

УДК 37.013:070 «1920-1930»

О.В.САРАЄВА,

*кандидат педагогічних наук, доцент, докторантка
(м.Херсон)*

Педагогічна преса 20-30-х рр. XX ст. як джерело вивчення історії дитячого колективу

У статті крізь призму вивчення проблеми історії дитячого колективу презентовано педагогічну пресу як історико-педагогічне джерело. Автором здійснено структурно-тематичний аналіз наукових педагогічних видань «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки», «Шлях освіти», «Народный учитель», «Друг детей», «Дитячий рух» та з'ясовано їх визначальну роль у популяризації та висвітленні основних тенденцій освітньої політики в УРСР в 20-30-ті рр. XX ст. Зокрема, встановлено, що в пресі проблема формування дитячого колективу презентувалась через виховання лідера дитячого колективу; функціонування дитячого колективу в різноманітних дитячих організаціях; виховання свідомої дисципліни як механізму формування дитячого колективу.

Ключові слова: *педагогічна преса, дитячий колектив, історико-педагогічне джерело, наукове педагогічне видання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реалії сьогодення зумовили трансформації в різних галузях науки, не оминувши й історію педагогіки, що розвивається зазнавши істотних змін. Плідною є діяльність провідних істориків педагогіки (О.Адаменко, А.Бойко, Л.Ваховського, Н.Дічек, О.Сухомлинської, В.Федяєвої), всеукраїнської асоціації істориків педагогіки, наукових шкіл. Саме вони працюють над розв'язанням широкого спектру історико-педагогічних проблем, серед них: порушення регіональних питань, повернення з забуття невідомих і маловідомих педагогічних персоналій, зняття ідеологічних штампів, актуалізація проблем, що потребують нового теоретико-методологічного обґрунтування.

Однією з таких можна назвати і проблему формування дитячого колективу в радянській педагогіці. Очевидним є факт, що питання виховної ролі колективу тривалий час носить дискусійний характер і вимагає вирішення.

Аналіз досліджень і публікацій... Феномен дитячого колективу привертав увагу видатних учених (К.Ушинський, В.Вахтеров, П.Каптерев, Л.Толстой, К.Вентцель та ін.), починаючи ще з другої половини XIX ст. Упродовж XX ст. педагогічна теорія і шкільна практика виробили значні напрацювання з питань формування дитячого колективу і визначення його виховної ролі. У 20-ті

рр. XX ст. дитячий колектив розглядався по-різному: як об'єкт виховного процесу (О.Залужний); як мета виховних зусиль педагогів (Ю.Аркін, П.Блонський, Н.Йорданський, Н.Крупська, А.Пінкевич, М.Пистрак). Ці ідеї було втілено в практику роботи дитячих закладів С.Шацького, Н.Шульмана, С.Рівеса, В.Сороки-Росинського і, беззаперечно, А.Макаренка.

Свої теоретичні розробки та авторський досвід реалізації окреслених ідей педагога, науковці, громадські діячі висвітлювали в публічних виступах, книгах та на шпальтах педагогічної преси. Саме наукові педагогічні журнали та газети вміщували статті на актуальні тогочасні питання. До однієї з таких відносимо й проблему формування дитячого колективу, що презентувалась зі сторінок педагогічної преси 20-30-х рр. XX ст. як один із шляхів будівництва радянського суспільства.

Формулювання цілей статті... **Метою** нашої публікації є здійснити комплексний аналіз питання формування дитячого колективу на основі вивчення матеріалів педагогічної преси 20-30-х рр. XX ст. **Завдання** статті передбачають: 1) вивчити педагогічну пресу як самостійну групу історико-педагогічних джерел; 2) виокремити основні тенденції щодо висвітлення питання формування дитячого колективу в педагогічній періодиці 20-30-х рр. XX ст.

Виклад основного матеріалу... В українській науці представлені теоретичні та методологічні підходи до вивчення педагогічної преси, що знаходяться в предметному полі дослідження літератури, історії, журналістики, мови, педагогіки та інших наук.

Педагогічна преса презентується як «одна з форм вияву педагогічної свідомості й ефективний засіб впливу на неї, специфічний механізм творчого науково-педагогічного освоєння дійсності» [5, с.195]. Крім того, українська дослідниця С.Лобода наголошує на гносеологічному потенціалі української періодичної преси XX ст. Саме така особливість, на її думку, і виступає вагомим чинником виділення періодичних видань у самостійну групу історико-педагогічних джерел.

Педагогічна періодика в будь-яку епоху орієнтована на формування громадської думки, привертає увагу до нагальних потреб педагогічної теорії та практики, спрямована на залучення широких кіл читачів, відображає тенденції суспільного життя.

В Україні в 20-30-ті рр. XX ст. склалась специфічна ситуація. Нова ідеологія, що закріпилась в суспільстві, ґрунтувалась на тотальному контролі над особистістю, повному її підкоренню державі, чиновницькому свавіллі від імені держави. Було створено систему всебічного впливу на особистість через школу, сім'ю, засоби масової інформації, державні і суспільні організації, діяльність яких повністю контролювалась партійним і державним апаратом.

Особлива роль в таких умовах належала педагогічній пресі, що мала змогу впливати на широке коло громадськості і формувати необхідну суспільну думку.

Переконана в суспільно значущій ролі педагогічної преси як колективного пропагандиста й агітатора, організатора вчительських мас і широкої громадськості українська дослідниця С.Лобода. Вона наголошує, що педагогічна періодика того часу була невід'ємною складовою державної системи політосвіти й ідеологічною трибуною культурно-освітньої й політико-виховної роботи серед населення.

Наркомос УСРР виступив активним ініціатором створення професійної періодичної преси для вчителів й вирішення цього питання було визначено як один із пріоритетів освітньої політики в Україні, що обумовило активне видання педагогічних журналів й газет.

У 20-х рр. XX ст. було створено цілу мережу видань педагогічної періодики, що була представлена «журналами (15), газетами (2), бюлетенями (37), вісниками (2), науковими записками (10), інструктивними листами (1)» [6, с.8]. Найбільш поширеним видом був науковий педагогічний журнал, до якого належали «Шлях освіти», «Дитячий рух», «Народний учитель», «Друг дітей» та ін. Хоча з погляду предмета нашого дослідження також привертає увагу й науково-теоретичний журнал – «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки».

Тематичний аналіз матеріалів педагогічної періодики 20-30-х рр. XX ст. показав, що, вони присвячені актуальним педагогічним й суспільно значущим проблемам. Серед них одне з чільних місць відводиться питанню формування дитячого колективу. Погоджуємося з думкою А.Пугач, що його досліджували з «рефлексологічних позицій у статистичному і динамічному зрізах, що давало змогу не тільки для вивчення, а й конструювання колективу, закономірності розвитку якого розглядались крізь призму соціального розвитку індивіда» [6, с.11].

На сторінках педагогічної преси означеного періоду містилися різноманітні за формою матеріали: це і статті, розпорядження, постанови, резолюції, інформаційні повідомлення, хроніки, розповіді, спогади, методичні рекомендації тощо.

Так, у науково-теоретичному журналі «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки» (з 1927 р. «Український вісник експериментальної педагогіки та рефлексології») вміщено статті, які представляють результати експериментальних досліджень з проблеми, що вивчається. Упродовж визначеного періоду у віснику вийшло друком більше двадцяти публікацій. Вони переважно висвітлюють досвід роботи та підсумки емпіричних досліджень.

Особливу увагу привертають наукові публікації О.Залужного «Індивідуальні диференції в шкільних робочих колективах», «Організованість шкільних груп та її вимірювання», «До питання про вплив оточення на шкільну успішність та загальний розвиток дитини». У них автор презентував науковій спільноті власні розробки і результати досліджень Секції Колективознавства Інституту Педагогіки. Їхні досягнення склали основу теоретичної бази педагогіки колективу, оскільки в 20-30-ті рр. ХХ ст. крім робіт, проведених під керівництвом О.Залужного, не було ґрунтовних досліджень з окресленої проблематики.

Специфіка підходів О.Залужного полягала в тому, що вони ґрунтуються на досягненнях тогочасної зарубіжної психології. Учений обґрунтовує теорію колективу, методи його вивчення, розкриває теоретико-методологічні підходи до окресленої проблеми. О.Залужний був першим, хто акцентував увагу на розвитку дитячого колективу як об'єкті виховного процесу.

У наукових педагогічних журналах містяться різноманітні матеріали з окресленої проблеми, що тематично об'єднують в такі групи: виховання лідера дитячого колективу; функціонування дитячого колективу в різноманітних дитячих організаціях; виховання свідомої дисципліни як механізму формування дитячого колективу.

Більш детальний аналіз публікацій, що ввійшли до цих груп, дозволив нам виділити основні тенденції у вивченні проблеми дитячого колективу в 20-30-ті рр. ХХ ст.

Найбільш повно й ґрунтовно розкрито значення та механізми формування дитячого колективу через висвітлення проблеми виховання свідомої дисципліни. Радянська влада вбачала в ній один з основних шляхів формування нового типу людини – «комуніста», з узагальненою притаманною всім системою рис та якостей. Необхідності й підходам до встановлення свідомої дисципліни, що прийшла на зміну системі покарань, присвячено окремі номери, цілі розділи наукових педагогічних журналів, передові не лише в педагогічних, а й суспільно-політичних виданнях. Безперечним вбачаємо її стратегічне значення в становленні радянської системи освіти.

Про важливість, суспільний резонанс та суперечливість питань свідомої дисципліни свідчить ціла низка публікацій: «Взамен битья и наказания – коллективное воспитание», М.Миронов «Свідомо дисципліна невід'ємна частина комуністичного виховання (За матеріалами Харківської області)», «Порядок та дисципліну в школу», Багрецов А. «Вопросы дисциплины по письмам и наблюдениям», П.Махов «Дисциплина (Рассказ учителя)» й багато ін. У них лунає заклик до того, що «мы должны противопоставить старым методам воспитания (физическому наказанию, унижению ребенка – О.С.) – новые методы воспитания ребёнка в коллективе» [1, с.1].

Матеріали цієї тематичної групи представлені найбільш різноманірно: це і гасла, і спогади, і нормативні документи, і статті й т.ін.

Проблема формування особистості лідера – «ватажка» дитячого колективу, виховання лідерських якостей є наскрізною в педагогічній пресі даного періоду. Їй присвячено ряд публікацій в журналах «Дитячий рух» та «Друг детей». Статті мають різний характер: від обґрунтування важливості й актуальності підготовки «ватажка» до надання конкретних методичних порад у виховній роботі.

З точки зору предмета нашого дослідження привертають увагу статті М.Глузмана «Будні нашої роботи», Полякова «Допоможіть ватажкові», Г-ов. Санько «Про кваліфікацію ватажків», М. Юзефовича «Роля вожатого в школі». У них автори (безпосередні учасники педагогічного процесу), не висловлюючи жодного сумніву у потрібності підготовки лідера дитячого колективу, аналізують ефективні форми його підготовки. Так, Г-ов Санько описує досвід застосування таких «форм підвищення кваліфікації ватажка: 1) курси; 2) районний гурток; 3) самоосвіта» [7, с.40].

Держава й громадськість у цей час покладали багато надій на лідера дитячого колективу взагалі й ватажка юних піонерів зокрема. Він сприймався як особа, що допоможе організувати дитячий колектив в умовах встановлення нової освітньої системи, виступав певною з'єднувальною ланкою між державою й дитячим колективом.

Висвітлюючи власний досвід роботи М. Глузман (вожатий Вапнярської ФЗД) представляє систему піонерської роботи, що склалась в навчальному закладі. За описом автора вона дійсно відповідає партійним вимогам: ведеться боротьба за встановлення свідомої дисципліни, активно впроваджуються соцзмагання, охороняється громадське майно, триває боротьба за санітарію і т. ін.

Отже, комплексний аналіз публікацій даної тематичної групи показав, що проблема формування лідера дитячого колективу в періодичних виданнях в 20-30-ті рр. ХХ ст. звучала досить гостро і відображала позицію партійного апарату.

У радянський період дитячий колектив ототожнювався з різноманітними дитячими організаціями. В УРСР існувала розгалужена система: це і Всеукраїнська Спілка «Друзі Дітей», і організація Юних піонерів, Жовтенят, Комсомольська організація, різноманітні дитячі комуністичні групи, шкільні кооперативи тощо. Педагогічна періодика стала основним засобом, що висвітлював їх діяльність та агітував приєднатися.

Найактивніше в цьому напрямі діяв суспільно-літературний журнал з питань допомоги дітям «Друг детей». У ньому широко популяризувалась діяльність осередків «Друзів дітей», піонерської організації, висвітлювались факти і події життя дітей і дитячих колективів, друкувались документи нормативного характеру (постанови, статuti й т. ін.).

Однак з даної тематики виходили друком матеріали і в таких виданнях, як: «Народный учитель» й «Путь просвещения». У них переважно висвітлювали власний досвід роботи як, от Корольов І. «Школьный кооператив (Из практики опытной школы Карачевского педтехникума). Автор переконаний, що шкільний кооператив більш всього «захватил учеников своей практической необходимостью, ответственностью и непосредственным участием» [3, с.38]. Саме завдяки участі в такому об'єднанні у дітей можна сформувати «навыки деловой общественной работы; развить в них чувство коллективной ответственности» [3, с.38]. І.Корольов описує і пропонує розроблену ними методику роботи зі створення й функціонування шкільного кооперативу.

Викликають науковий інтерес публікації, в яких висвітлюється зарубіжний досвід роботи в комуністичних дитячих групах: Е.Гериле «Работа в коммунистических детских группах» й Д.Б. «Международная переписка детских коммунистических групп». У них автори зосереджують увагу на діяльності комуністичних дитячих груп Німеччини, зокрема Спілки Юних Спартаковців (Е.Гериле), а також пропонують план міжнародної переписки з німецькими та австрійськими спілками молоді (Д.Б.).

Висновки... Отже, комплексний аналіз першоджерел довів, що в педагогічній періодиці 20-30-х рр. ХХ ст. питання дитячого колективу знайшли належне висвітлення й розміщувались, відображаючи тогочасні суспільно-політичні процеси з метою детального вивчення й формування необхідної суспільної думки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Взамен битья и наказания – коллективное воспитание // Друг детей. – 1930. – № 2. – С. 1.
2. Глузман М. Будні нашої роботи / М. Глузман // Друг детей. – 1934. – № 4. – С. 27–29.
3. Королёв И. Школьный кооператив (Из практики опытной школы Карачевского педтехникума) / И. Королёв // Народный учитель. – 1925. – № 9. – С. 38–46.
4. Лобода С. Педагогічна преса 1920-1930 рр. як засіб формування суспільно-політичної свідомості / С. Лобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/43_1/visnuk_25.pdf
5. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / [авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова] ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – С. 182–197.
6. Пугач А. В. Проблеми підготовки вчителя до професійної діяльності в українській педагогічній періодиці (20-ті – початок 30-х років ХХ ст.) : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Анжеліна Володимирівна Пугач. – К., 2008. – 21 с.
7. Санько Г-ов. Про кваліфікацію ватажків / Г-ов. Санько // Дитячий рух. – 1928. – № 1. – С. 40–42.

Анотація

Е.В.Сараева

Педагогическая пресса 20-30-х гг. ХХ в. как источник изучения истории детского коллектива

В статье в контексте изучения проблемы истории детского коллектива презентовано педагогическую прессу как историко-педагогический источник. Автором произведен структурно-тематический анализ научных педагогических изданий «Украинский вестник рефлексологии и экспериментальной педагогики», «Путь просвещения», «Народный учитель», «Друг детей», «Детское движение» и определена их роль в популяризации и освещении основных тенденций образовательной политики в УРСР в 20-30-тые гг. ХХ ст. В частности, установлено, что в прессе проблема формирования детского коллектива представлялась через воспитание лидера детского коллектива; функционирование детского коллектива в разнообразных детских организациях; воспитание сознательной дисциплины как механизма формирования детского коллектива.

Ключевые слова: педагогическая пресса, детский коллектив, историко-педагогический источник, научное педагогическое издание.

Summary

O.V.Saraeva

The Pedagogical Press of the 20-30-ies of the XX Century as a Source of the Study of the History of Children's Collective

The pedagogical press as historical and pedagogical source is presented in the article through the prism of studying the problems of the history of a children's collective. The author carries out a structural-thematic analysis of scientific pedagogical publications «Ukrainian journal of reflexology and experimental pedagogy», «Way of education», «National teacher», «Friend of children», «Children's movement», and defines their decisive role in promoting and highlighting the main trends in educational policy in the USSR in the 20-30-th of XX century. In particular, it is established that in the press the problems of forming a children's collective were presented through the education of the leader of a group of children; the functioning of a children's collective in various children's organizations; the upbringing of conscious discipline as a mechanism of formation of a children's collective.

Key words: pedagogical press, children's collective, historical and pedagogical source, scientific pedagogical publication.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 371.035.4(71)(045)

О.В.СВИРИДЮК,
викладач
(м.Умань)

Особливості полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади

У статті розглянуто передумови виникнення полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади; виділено три стадії еволюційного розвитку, які пройшла полікультурна освіта в школах Канади; подано загальну характеристику полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади; виокремлено завдання сучасного полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті; схарактеризовано основні ознаки впровадження полікультурного виховання в школах Канади; підкреслено специфіку роботи вчителів в класах з різним етнічним походженням; розглянуто особливості запровадження полікультурного виховання в освіту Канади на базі провінції Онтаріо.

Ключові слова: полікультурне виховання, багатонаціональне суспільство, багатомовна культура, міжкультурний діалог.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Входження України у світове та європейське співтовариство, що відбувається в умовах інтенсифікації глобалізаційних та інтеграційних процесів, політичного й культурного зближення різних країн світу, супроводжується полікультурністю як внутрішнього, так і зовнішнього суспільного середовища, що вимагає від кожного громадянина здатності до міжетнічної та міжкультурної комунікації, толерантного ставлення до культурних цінностей інших народів. Вирішальна роль у розв'язанні цього завдання належить полікультурному вихованню учнів у загальноосвітніх навчальних закладах як наймасовішій соціальній інституції сучасності. Про це йдеться в основних державних нормативних документах: «Концепції національного виховання» (1994), «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти» (1996), Законі України «Про загальну середню освіту» (1999), «Концепції 12-річної загальної середньої освіти» (2000), «Концепції громадянського виховання» (2000), «Національній доктрині розвитку освіти» (2002), «Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні» (2005).

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема підготовки людей до життя в багатонаціональному суспільстві в умовах посиленої багатонаціональності і полікультурності світу знаходиться в центрі уваги педагогічних досліджень. Зокрема, окремі аспекти полікультурного виховання молодого покоління досліджують Р.Агадулін, Е.Ананьян, В.Бойченко, В.Болгаріна, І.Бондаренко, Л.Голік, О.Ковальчук, В.Присакар, А.Солодка та ін. Питань полікультурної освіти та виховання в Канаді торкались І.Василенко, В.Погребняк, О.Слоньовська. Розвиток концепцій виховання у багатонаціональному суспільстві розглядається у роботах вчених Канади: М.Ешворт, Дж.Беррі, Д.Коннер, П.Горски, Ф.Генрі, М.Луцуп, К.Мудлі, С.Моррис, Д.Тейлор та ін.

Незважаючи на багатоаспектність досліджень, поза увагою наукової спільноти залишилися питання особливостей полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади.

Формулювання цілей статті... Зважаючи на це, **мету статті** ми вбачали у висвітленні передумов та загальної характеристики полікультурного виховання в сучасній шкільній освіті Канади.

Виклад основного матеріалу... На сучасному етапі розвитку суспільства більшість країн світу є поліетнічними. В умовах глобалізації та міграційних процесів ускладнюється демографія окремих держав, населення яких стає ще більш полікультурним та етнічно неоднорідним.

Повага, рівність і різноманітність – це три слова які має за основу полікультурне виховання в сучасній шкільній освіті Канади. Коли повага, рівність і різноманітність існують разом як збалансоване тріо, всі учні набувають переваги від позитивного суспільства, що формується. Канада завжди була полікультурною країною починаючи з культурної різноманітності Перших Націй і до імміграції людей з Європи. Цей процес продовжується до цих пір і країна продовжує вдосконалюватись, як нація зі збільшенням кількості культур з усього світу.